Havs och Vatten myndigheten

Dnr 2026–1825

Översyn av hamnar avseende riksintresse för yrkesfisket i havet

Inledning

Havs- och vattenmyndigheten beslutar om områden av riksintresse för yrkesfiske med stöd av 3 kap. 5 § miljöbalken (1998:808). Bestämmelsen innebär att mark- och vattenområden som har betydelse för yrkesfisket ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra för fiskets bedrivande.

Riksintresseanspråk för yrkesfisket omfattar idag betydande lek- och uppväxtområden, fångstområden, områden för fiskvandring, samt hamnar för landning, stillaliggande och service. [1]

Senaste beslutet om hamnar av riksintresse för yrkesfisket togs av Fiskeriverket år 2006.[2] Havs- och vattenmyndigheten anser att fiskehamnar fortsatt svarar för nödvändig infrastruktur och säkerställer grundläggande funktioner för att kunna bedriva fiske. Särskilt betydande hamnar för landning, stillaliggande och service bör därför fortsatt kunna utgöra riksintressen för yrkesfisket. Svenskt yrkesfiske har dock sedan 2006 genomgått förändringar. Faktorer som beståndsutveckling, förvaltningsåtgärder och introducerande av ny teknik påverkar bedömningen av vilka hamnar som är av riksintresse för yrkesfisket.

Detta dokument redogör för den modell som Havs- och vattenmyndigheten har använt för att identifiera hamnar som bedöms utgöra lämpliga riksintresseanspråk för yrkesfisket. Modellen är framtagen efter en översyn av metod för urval och mot bakgrund av aktuell situation inom svenskt yrkesfiske. Den identifierar hamnar utifrån en statistisk metod, värdebeskrivning samt ett beredskapsperspektiv.

Bakgrund och syfte

Idag är det 55 hamnar som är utpekade som hamnar av riksintresse för yrkesfisket och dessa har i huvudsak identifierats som betydande landnings- och hemmahamnar. Beslutet motiverades av att hamnarna bedömdes ha en infrastruktur som var nödvändig för yrkesfiskets fortsatta bedrivande.[3] Den huvudsakliga bedömning som låg till grund för urvalet baserades på landningsvärden i hamnar, samt antal fartyg och samlat tonnage som nyttjat hamnar som hemmahamn.

Eftersom riksintresseanspråk ska vara vägledande inom fysisk planering förutsätts att dessa är aktuella och korrekta. Boverket har tagit fram en vägledning rörande anspråk på riksintressena och av den framgår att beslut om områden av riksintresse ska vara motiverade med utgångspunkt i en nationell bedömning. I denna bedömning ska finnas tydliga underlag som

[1] HaV PM - Tillämpning av påtaglig skada eller påtagligt försvårande, MB 3 kap. 5 § Riksintresse för yrkesfiske, dnr 2244-18

[2] Finfo 2006:1 - Områden av riksintresse för yrkesfisket

[3] Finfo 2006:1 - Områden av riksintresse för yrkesfisket

styrker att riksintresseanspråken antingen hyser värden av stor nationell vikt, behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden eller behövs för att genomföra eller upprätthålla nationellt viktiga strukturer. Vidare bör riksintressemyndigheterna ha en restriktiv hållning vad gäller omfattning av riksintresseområden inom respektive sektor. Boverket lyfter även vikten av att ett beredskapsperspektiv tas i beaktning vid framtagande av riksintresseanspråken.[4]

För att fiskerinäringen ska kunna fungera effektivt är det avgörande att den fysiska planeringen säkerställer nödvändig infrastruktur i form av hamnar, som erbjuder lämpliga möjligheter för landning av fångsten, stillaliggande och underhåll av fartyg och redskap. Det är därför Havs- och vattenmyndighetens bedömning att särskilt betydande landnings- och hemmahamnar för fisket bör utgöra riksintressen för yrkesfisket. För att kunna hävda riksintresseanspråk för yrkesfisket i hamnar behöver också aktuella funktioner av särskild betydelse kunna styrkas.

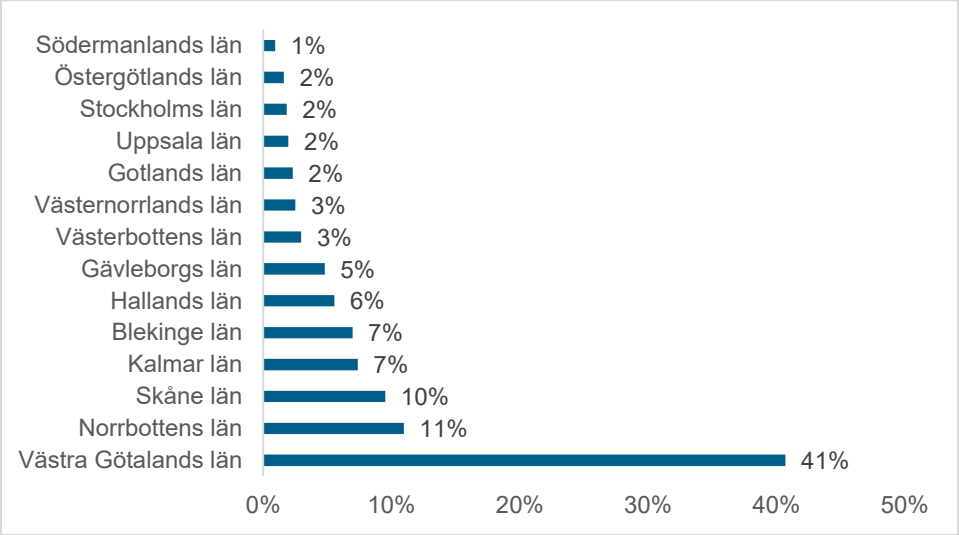
Aktuell situation i fiskehamnarna

Svenskt yrkesfiske i havet har genomgått betydande förändringar under det senaste årtiondet, där en allt större andel av fisket utgörs av fiske för industriändamål. År 2024 var närmare 68 procent av fångsten inte ämnad för direkt humankonsumtion. Antal fartyg i flottan har under samma period minskat med cirka 30 procent. Flera faktorer påverkar idag var och hur mycket som landas i de svenska fiskehamnarna, där utveckling av fiskemöjligheter, avstånd till aktuella fångstområden samt marknadspriser är omständigheter som har betydelse. Under 2024 landades större mängder fisk från svenskt yrkesfiske i utländska hamnar än i svenska. Ett mindre antal svenska hamnar står idag för huvuddelen av landningarna. 87 procent av den vikt som landats de senaste 10 åren landades i de 10 främsta hamnarna sett till landad vikt. Under samma period landades 69 procent av det landade värdet i de 10 främsta hamnarna sett till landat värde.[5]

Fördelningen av fiskefartygens hemmahamnar uppvisar en spridning. Bland de fartyg som innehaft giltig fiskelicens under den senaste tioårsperioden återfinns endast 17 procent av det totala antalet i de 10 största hemmahamnarna. Statistiken belyser därtill regionala variationer; exempelvis är cirka 40 procent av hela flottan hemmahörande i Västra Götalands län, vilket redogörs för i figur 1.

[4] Boverket PM - Vägledning för nationella myndigheters underlag, beslut och redovisning rörande anspråk på riksintressen i 3 kap. miljöbalken, dnr 3190/2014

[5] HaV, Statistik - Det yrkesmässiga fisket i havet 2024

Figur 1. Antal fartyg per län (baserat på hemmahamn)

Att ett fartyg har en registrerad hemmahamn behöver inte nödvändigtvis innebära att hamnen används för stillaliggande eller underhåll. Det finns till exempel fartyg som på grund av storlek och djupgående inte har möjlighet att angöra sin hemmahamn. Flera faktorer kan vidare påverka val av hamn för exempelvis service och underhåll, där utbud av tjänster och prisbild sannolikt är av betydelse. Översyn och reparation av många svenska fiskefartyg görs idag i bland annat Skagen.[6]

Sett till vikt och värde på landningar gjorda i svenska hamnar, föreligger det idag skillnader mellan de olika segmenten inom fisket. Utifrån den segmentsindelning som tillämpas av den europeiska havs-, fiskeri- och vattenbruksfonden[7], utgör fartyg som tillhör det småskaliga kustnära segmentet cirka 80 procent av alla fartyg med gällande fiskelicens. Landningar från detta segment uppgick till endast två procent av den landade vikten i svenska hamnar de senaste 10 åren och cirka 7 procent av det landade värdet. Se tabell 1.

Tabell 1. Fördelning, antal fartyg, infiskad vikt och landningsvärde per segment för landningar i svenska hamnar, år 2016–2025

Segment	Antal fartyg	Infiskad vikt	Landningsvärde
Icke-småskaligt	21%	98%	93%
Småskaligt	79%	2%	7%
Totalsumma	100%	100%	100%

Källa: Officiell statistik, DCF.

Metod för identifiering av hamnar av riksintresse för yrkesfisket

Mot bakgrund av dagens riksintresseanspråk samt aktuell situation inom yrkesfisket baseras Havs- och vattenmyndighetens modell för uppdaterade riksintresseanspråk i följande tre delar:

[6] SJV Rapport 2023:8 - Vägen framåt mot mer livsmedel av svenskfångad sill och skarpsill, Kapacitet i landning och beredning av fisk i Sverige

[7] Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2021/1139 - EMFAF EU 2021/1139, artikel 2, 14

1. Hamnar identifieras i en statistisk modell utifrån myndighetens bedömningsgrund. Modellen innefattar statistik över landad vikt, landningsvärde samt antal fartyg.
2. En expertbedömning av om utpekade hamnar har funktioner som kan anses nödvändiga utifrån ett riksintresseanspråk. Om kravet inte uppfylls hävdas inget riksintresseanspråk för hamnen i fråga.
3. En bedömning utifrån ett lokalt och regionalt geografiskt perspektiv i hur beredskapsperspektivet ser ut i närområdet. Detta bedömningskriterium kan leda till att ytterligare hamnar utpekas som riksintresseanspråk utöver de som pekas ut enligt punkt 2.

Det bör nämnas att, likt i tidigare översyn, utöver det ovan beskrivna beredskapsperspektivet inte tas någon hänsyn till eventuellt framtida funktioner i utpekande av riksintressen. Insjöhamnar har inte ingått i översynen.

Statistisk modell

Metoden avser att identifiera hamnar som idag är av särskild betydelse för svenskt yrkesfiske i havet, vad gäller landning, stillaliggande och servicefunktioner. Figur 2 illustrerar de aspekter och variabler den statistiska modellen tagit hänsyn till. Avsnitten nedan redogör för respektive aspekt och variabel.

Tidsperioder

Tidsaspekten är en viktig del och kan vara avgörande för utpekandet av riksintresseanspråken. Modellen tar i beaktning tre olika tidsperioder, en på lång sikt (10 år), medellång sikt (5 år) samt kort sikt (3 år). Detta tillvägagångssätt medför att Havs- och vattenmyndigheten identifierar hamnar som under en längre tidsperiod varit viktiga, men även att relativt nytillkomna hamnar som idag är aktuella identifieras i underlaget.

Geografiska områden

Geografiskt sett utgår Havs- och vattenmyndigheten ifrån tre större havsområden: Västerhavet, Östersjön samt Bottniska viken. Därtill utgör länsgränser gräns mellan de olika havsområdena. Därmed finns det viss diskrepans mellan dessa områden och den nuvarande exakta definitionen av respektive område.

Segment

Hänsyn har tagits till fisket som helhet, men för att även tillgodose olika behov i hamnarna har analysen också gjorts segmentsvis. Detta syftar till att värna hamnar som är betydelsefulla för specifika delar av näringen – särskilt de som bidrar till en större andel humankonsumtion trots att deras bidrag till den totala avkastningen är mindre. Detta innebär att modellen tar i beaktning tre olika segment: allt yrkesfiske, småskaligt samt icke-småskaligt yrkesfiske. Modellen identifierar på så vis hamnar som sammantaget, oavsett undersegment (småskaligt eller icke-småskaligt) är av stor vikt i sammanhanget och samtidigt identifierar modellen hamnar som är av stor vikt inom respektive segment. Genom att granska allt yrkesfiske och de två undersegmenten undviks ett scenario där till exempel en viss hamn varit viktig för både småskaligt och icke-småskaligt yrkesfiske men inte utpekats som riksintresse inom respektive undersegment.

Bedömningskriterier

Beträffande bedömningskriterierna är utgångsläget att landad vikt och tillhörande landningsvärde som landas i hamnar, samt antal yrkesfiskefartyg som nyttjar hamnar som hemmahamn, utgör främsta indikatorer i en skattning av funktion och betydelse för yrkesfisket vad gäller möjlighet till landning, stillaliggande och service. Notera att landningsvärdet avser prisuppgifter för innevarande år samt att värden är inflationsjusterade med basår 2022.

Figur 2. Metod för val av hamnar

Sammanfattningsvis bygger det statistiska urvalet av hamnar på följande kriterier inom respektive segment och tidsperiod:

- bland de tio främsta landningshamnarna sett till landad vikt
- bland de tio främsta landningshamnarna sett till landningsvärde
- bland de tio främsta hemmahamnarna sett till antalet fartyg med hamn registrerad som hemmahamn

Antalet hamnar som fördelas på respektive område baseras på områdets andel av respektive bedömningskriterium.

Bedömning utifrån infrastruktur och geografiskt perspektiv

Med syftet att urskilja betydande infrastruktur för yrkesfisket, och som skulle kunna motivera riksintresseanspråk, har hamnarna inventerats för att kunna styrka anspråket utifrån den framtagna bruttolistan. Inventeringen har skett med hjälp av anställda på Havs- och vattenmyndigheten med lokalkännedom om respektive hamn. Till detta har även en värdebeskrivning tagits fram för att på ett överskådligt sätt kunna beskriva hamnens funktioner och värden. Vidare har, i syfte att värna möjligheten till regional livsmedelsförsörjning från havet, betydelse på lokal och regional nivå beaktats utifrån ett övergripande geografiskt perspektiv snarare än hamnspecifikt. Syftet är att uppnå en jämnare geografisk fördelning av hamnar längs kusten.

Sammantaget har funktion/infrastruktur, geografiskt läge samt beredskapsperspektivet bedömts, vilket resulterar i en slutlig nettolista av aktuella hamnar som utpekas som riksintresseanspråk.